

Az információs társadalom

Gyakran használjuk a kifejezést, **információs társadalomban** élünk. Mit jelent ez? Milyen jellemzők alapján nevezhetjük így napjaink társadalmát?

Az utóbbi évtizedekben a technikai változások nagy hatással vannak életünk minden területére. A telekommunikációs technológiák gyors fejlődése és elterjedése jelentősen átalakította az életvitelünket, a tanulási formáinkat, a munkavégzésünket. A tudáshoz, az információhoz sokkal könnyebben férünk hozzá, mint korábban bármikor. Ezáltal megismerhetünk olyan helyeket, ahol soha nem jártunk, olyan embereket, akikkel személyesen nem találkoztunk, részt vehetünk olyan eseményeken, vállalkozásokban, amelyek online zajlanak. Egyre több hivatalos és magánjellegű ügyünket intézhetjük hálózaton keresztül, személyes jelenlét nélkül. A társadalom szereplői szempontjából egyre lényegesebbé vált az információ birtoklása, annak minél gyorsabb megszerzése. Fontosabbá válik a tudás, az élethosszig tartó tanulás. Egyre több olyan szakma alakul ki, ahol elengedhetetlen az új kommunikációs technológiák ismerete, rendszeres használata. Aki nem tud lépést tartani a technikai fejlődés miatt megváltozott világgal, hátrányos helyzetbe kerül. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy az ezekkel kapcsolatos kihívásokra, változásokra felkészüljünk, eligazodjunk az új eszközök, új lehetőségek között, megfelelően használjuk őket.

A napjainkban is alakuló információs társadalom résztvevőit **digitális állampolgárok**nak nevezhetjük. A digitális állampolgár rendelkezik azokkal a kompetenciákkal, amelyek az információs társadalomban való hatékony részvételhez szükségesek. Digitális állampolgárként végezhetünk olyan értékteremtő tevékenységet, amellyel szűkebb, tágabb környezetünket szolgáljuk. Szükséges, hogy az online térben is betartsuk az etikai szabályokat, figyelembe vegyük az egyéni és közösségi jogokat.

e-szolgáltatások

Az információs társadalom életünk egyre több területére gyakorol hatást. Az átalakuló társadalom lehetőségei és igényei mentén születtek meg a megszokott szolgáltatások új formái, az **e-szolgáltatások**. Egyre szélesebb körben használhatunk ilyen szolgáltatásokat. Nemcsak kapcsolatot tarthatunk a hálózaton keresztül, de intézhetjük bevásárlásainkat, banki ügyeinket, kezelhetjük telefon-, villany- és egyéb szolgáltatásainkat. Egyre több közigazgatással, egészségüggyel és oktatással kapcsolatos szolgáltatást vehetünk igénybe. A rendszerek megfelelő működtetéséhez elengedhetetlen az ügyfelek pontos azonosítása. A magyar állam által fenntartott ügyfélazonosító és -beléptető portál az **Ügyfélkapu**, amelyet a www.magyarorszag.hu címen keresztül érhetünk el. Az ügyek széles skáláját intézhetjük a portálon való bejelentkezést, azonosítást követően, az adóbevallástól a felsőoktatási felvételiig. Egyes államok (például Észtország) már a teljes közigazgatási rendszerüket

az online térbe helyezték át. Az állampolgárok minden hivatalos ügyet intézhetnek ezen a portálon.

A szolgáltatásokkal párhuzamosan az azonosításra szolgáló módszerek is folyamatosan fejlődnek. Sok helyen használjuk még a bejelentkezés legegyszerűbb formáját, amely belépcsési név és hozzá tartozó jelszó megadását jelenti, de sok egyéb biztonságosabb lehetőség rendelkezésünkre áll már. A közigazgatás által kialakított egyik legfontosabb ilyen azonosító eszköz az **elektronikus személyi igazolvány** vagy **e-személyi**. Az e-személyi nemcsak

▶ Elektronikus tárolóelemet jelző ábra az e-személyi igazolványon

a hagyományos értelemben vett okmány, hanem a rajta található elektronikus tárolóelem segítségével egyéb személyes adatainkat is tárolja. Ezeket az adatokat az arra jogosult szervezetek megfelelő olvasókulcs segítségével ki tudják olvasni, ezáltal az ügyintézésnél akár személyes jelenlét nélkül is igazolhatjuk magunkat, de sok esetben a személyes ügyintézés is gördülékenyebbé teheti. Az e-személyi igazolvány képes tárolni elektronikus aláírásunkat is.

Kérdések, feladatok

1. Keressük fel az Ügyfélkaput (www.magyarorszag.hu)! Tekintsük át, milyen ügyeket intézhetnek az állampolgárok erről az oldalról kiindulva!
2. Nézzünk utána, milyen szolgáltatásokat vehetünk igénybe, tehetünk könnyebbé elektronikus személyazonosító igazolványunk segítségével!
3. Alkossunk két-három fős csoportokat. Az alábbi e-szolgáltatásokat osszuk fel a csoportok között:
 - a. e-kereskedelem
 - b. e-egészségügy, e-recept (előjegyzés, beutalók, leletek kezelése online)
 - c. e-közigazgatás (bejelentkezés időpontra, okmányirodai szolgáltatások, adózás, egyéb hivatalos ügyek intézési lehetőségei)
 - d. e-bank (banki műveletek online bankban, online fizetés, e-pénztárca)
 - e. e-napló szolgáltatásai, online ügyintézés, oktatási szolgáltatások
 - f. kultúra, közlekedés e-szolgáltatásai
 - g. közmű, távközlési és biztosító cégek e-szolgáltatásai, e-számla-kezelés lehetőségei

A csoport feladata, hogy tanulmányozza a kapott szolgáltatást!

Csoportonként töltsük ki a következő táblázatot, majd közösen beszéljük meg, hasonlítsuk össze a szolgáltatásokat!

A csoport témája:	
Milyen előnyei és hátrányai lehetnek a szolgáltatásnak az ügyfél és a szolgáltató szempontjából?	
Előnyök	Hátrányok
Hogyan könnyíti meg az e-szolgáltatás igénybevétele az ügyintézését?	
Van-e olyan lehetőség, ami csak így vehető igénybe, hagyományos formában nem? Mi az?	
Milyen veszélyforrások lehetnek, hogyan lehet ezeket mérsékelni?	
Vannak-e személyes tapasztalataink ezzel az e-szolgáltatással kapcsolatban? Ha igen, melyek azok?	
Milyen fejlődési, fejlesztési lehetőségeket tudunk elképzelni a szolgáltatással kapcsolatban?	

Milyen további fejlődési lehetőségek várhatók az e-szolgáltatások körében? Hogyan képzelhetjük el a jövőt? Nézzünk utána, más országokban milyen lehetőségek vannak!

- Milyen hatással lehetnek az e-szolgáltatások a globális társadalmi problémák (pl. környezetvédelem, ökológiai lábnyom, esélyegyenlőség, gazdaság teljesítőképessége) megoldására?

Az információs társadalom problémái

Az információs társadalom térhódításával egyre több területen nyílnak meg új, hasznos lehetőségek, de meg kell birkóznunk a gyors és folyamatos változással. Olyan új problémákkal, veszélyekkel kell szembenéznünk, amelyek ezelőtt nem léteztek, vagy nem voltak számottevők.

Digitális személyazonosságunk sok tényezőből tevődik össze. Az online kommunikáció tananyagában már beszéltünk arról, hogy tevékenységeink nyomot hagynak maguk után a hálózaton, és ezek utólag hosszú idő után is követhetők. Ezt nevezzük digitális lábnyomnak. Érdeemes ennek tudatában kezelni a feltöltött anyagainkat, megnyilvánulásainkat. Online személyiségünkhöz sok profilt is hozzárendelünk, amelyekkel a különböző szolgáltatók igénybevételekor be kell jelentkeznünk.

Mindannyian tapasztaljuk azt a jelenséget, hogy a különböző weboldalakon elindított információkereséseinknek nyoma marad. Ha valamilyen témában kerestünk, a megjelenő hirdetések ehhez a témához kapcsolódnak, akkor is, ha a keresőoldalról már kiléptünk. Ennek a jelenségnek az okát érdemes egy kicsit megvizsgálnunk. Az egyes weboldalak

gyakran figyelembe veszik a megfigyelt böngészési szokásainkat. Ilyenek az elvégzett keresések, az, hogy milyen linkekre, képekre kattintottunk, miket kedveltünk, és mi volt a tartózkodási helyünk. Ezek alapján változik a számunkra megjelenített tartalom. Ez lehet hasznos, ha például vásárolni kívánunk valamit, de lehet káros is, ha például csak azok a vélemények jelennek meg a hírfolyamunkban, amelyek a sajátunkhoz hasonlóak. A fent említett jelenséget **szűrőbuborék**-nak vagy **véleménybuborék**-nak nevezzük.

Kérdések, feladatok

1. Tekintsük meg az alábbi videót:

https://www.ted.com/talks/eli_pariser_beware_online_filter_bubbles

Vitassuk meg a látottakat, beszéljük meg, milyen szempontból veszélyes ez a jelenség!

A világhálón a közösségi oldalakon sok esetben nem az emberek valódi személyiségét ismerhetjük meg. A személyes kontaktus hiánya lehetőséget ad arra, hogy ne a valódi tulajdonságait mutassa valaki. Az anonimitás eredményezheti, hogy olyan megnyilvánulásokat is vállalunk, amelyet személyazonosságunk ismeretében nem tennénk meg.

Az interneten gyakran találkozhatunk olyan információkkal, amelyeknek hitelessége megkérdőjelezhető. A valóságától elcsúszó, sokszor szenzációként megjelenő híreket **álhírnek** (fake news) nevezzük. Léteznek olyan, magukat hírportálként feltüntető oldalak, amelyek azért hoznak létre ilyen bejegyzéseket, hogy minél többen rákattintsanak, és ezzel növeljék a saját látogatottságukat, bevételüket. Lehet az oldal célja valamilyen politikai vagy más társadalmi jellegű megtévesztés. Az ilyen megtévesztő hírek másik típusa e-mai-

len vagy más üzenetközvetítő platform segítségével terjed, esetleg kártékony programrészt is tartalmazhat. Ezeket nevezzük **hoax**nak.

A megtévesztő tartalmak egy másik csoportjának az a célja, hogy valamilyen fontos adatunkat megszerezze, vagyis az **adathalászat**. Az ilyen átverő tartalmú üzenetek, weboldalak egy-egy szolgáltató weboldalának, hivatalos üzeneteinek megtévesztő utánzatai, amelyekben fontos adataink, például bankszámlaszám, PIN-kód, jelszó megadását kéri tőlünk. Az átverést nem minden esetben lehet könnyen észrevenni, legyünk figyelmesek, óvatosak!

Kérdések, feladatok

- Hogyan vehetjük észre egy hírről, hogy álhír? Milyen jelek lehetnek, amelyek alapján erre gyanakodhatunk? Keressük fel az alhivadasz.hu oldalt, ahol segítséget kaphatunk a kérdések megválaszolásához!
- Az alábbi ábrán egy hamis tartalmú oldal látható. Milyen jelek segíthetnek abban, hogy felismerjük az átverési szándékot?

Magyar Telekom

https://eu.genzconsumerprofile.xyz/123b438d79318fc4775be5f40480e8e4/index.html?ip=81.182.137.5

Kedves Magyar Telekom Ügyfél, gratulálunk!

Az Magyar Telekom az évfordulóját ünnepli a következő **7 napon (Június.28 -> Július.5)**, ezzel megköszönve hűségedet, amiért minket választottál internet-szolgáltatónak.

Minden nap 10 szerencsés nyertest választunk ki, akik olyan exkluzív ajándékot kapnak, mint egy **ingyenes Apple iPhone 11 Pro, Samsung Galaxy S20 Ultra 5G** vagy **Apple Watch**, amiért minket választottak. A Te IP címedet (**81.182.137.58**) kisorsoltuk!

A nyeremény megszerzéséhez csak töltsd ki alul a névtelen kérdőívet. Ne habozz! 8 felhasználó már megkapta ezt a meghívót, és összesen 2 nyeremény szerezhető még meg.

Elégedett vagy az Magyar Telekom-al?

Nagyon elégedett Elégedett Elégedetlen

Az informatikai eszközökkel végzett kommunikáció során nem csak a kapott információk hitelességével kell foglalkoznunk. Saját adataink között is vannak olyanok, amelyek védelmére oda kell figyelnünk. Azokat az adatokat, amelyek alapján azonosítani lehet azt a személyt, akire az adatok vonatkoznak, rá nézve következtetéseket lehet levonni, **személyes adat**nak nevezzük. A természetes személyek személyes adatainak védelme, a magánélet sérthetlensége alkotmányos alapjog. Ezt Magyarország Alaptörvénye és az Európai Unió Alapjogi Chartája is szabályozza. Az információs társadalom a személyes adatok védelmét is jelentősen átalakította. Adataink, köztük a személyes adatok, az online környezetben sokkal sebezhetőbb-

bek, könnyebben hozzáférhetőek lettek. Ez az oka, hogy szükségessé vált az adatvédelmi szabályok átalakítása. Az Európai Unió 2016-ban alkotta meg új rendeletét a természetes személyek személyes adatainak védelméről (angolul: **General Data Protection Regulation**, rövidítve: **GDPR**). A rendeletet 2018 májusától kell alkalmazni. Az online kommunikáció során is tekintettel kell lenni ennek rendelkezéseire. Hatásait a mindennapi tevékenységeink közben gyakran tapasztaljuk.

A törvényi védelem mellett magunknak is tennünk kell azért, hogy személyes adatainkat biztonságban tartsuk. Az online kommunikáció fejezetben már beszéltünk a közösségi portálok adatvédelmi beállításairól. Online tevékenységünk során egyre több és több helyre kell bejelentkeznünk. A különböző regisztrációkat gyakran összekötjük e-mail-fiókunkkal vagy közösségi portálon lévő profilunkkal, ezért egy-egy regisztráció feltörése több adatunkhoz is elvezethet. A bejelentkezéshez használt jelszavainkra fontos odafigyelnünk. Nem célszerű több helyen ugyanazt a jelszót használni, kevésbé biztonságos jelszavakat választani, mert ez is sérülékennyé teheti az adatainkat. Sok bejelentkezéssel kapcsolatosan kérhetjük a **többfaktoros azonosítást**. Ilyenkor a jelszavunk megadása mellett más típusú azonosítót is kér tőlünk a rendszer (például ujjlenyomat, kulcskártya). Azzal a lehetőséggel is gyakran élhetünk, hogy ezt csak abban az esetben kérje tőlünk a portál, ha a körülmények megkívánják. Ilyen lehetőséggel rendelkezik például a Google és a Facebook is. Ha ismeretlen eszközről vagy szokatlan helyről próbálunk bejelentkezni, egy megbízhatónak beállított eszközünkre megerősítő kódot küld, és csak ennek megadásával tudjuk befejezni a bejelentkezést.

Összefoglalva: az információs társadalom világa sok szempontból kitért az ajtót, sok értelemben eddig nem tapasztalt szabadságot, új lehetőségeket hozott az életünkbe. Ennek megvannak az előnyei, de szembe kell néznünk az általa okozott nehézségekkel, veszélyekkel, igyekeznünk kell kiküszöbölni azokat. Érdemes körültekintően, megfontoltan viselkednünk az online térben.

Kérdések, feladatok

4. Milyen ismervei vannak a jó jelszónak? Milyen stratégiát választhatunk annak érdekében, hogy a jelszavaink biztonságosak legyenek, de mégse okozzon gondot a számontartásuk? Beszéljük meg közösen, ha szükséges, nézzünk utána!
5. Hogyan, milyen helyzetekben találkozhatunk a GDPR-rendeletnek megfelelő adatkezeléssel? Milyen jeleket vehetjük észre?